

професор Надольний І. Ф., може призвести до глобальних суперечностей у розвитку цивілізації, які можна буде подолати лише шляхом повернення докорінних змін у рамках розвитку самого суспільства» [2, с.361].

Для гармонізації взаємодії людини і навколишньої природи, взаємодії особистості і суспільства є необхідна особиста активність кожного. Адже ж свідомо активність і вміння нести відповідальність за свої дії – це передумова гармонійного життя всього суспільства. «І поблагословив їх Бог, і сказав до них: «Плодіться і розмножуйтеся, і наповнюйте землю, оволодійте нею і пануйте...»(Буття 1:28). Бог дає людям Землю, щоб вони своєю працею панували над нею і користувалися її плодами. На жаль, люди у сучасному світі не задумуються над наслідками своєї діяльності « вони уявили, що можуть без будь-яких обмежень визискувати Землю, замість того, щоб розумно керувати ,забувши про те, що земля має надані їй Богом форму та призначення, які людина може розвивати, а не зловживати» [1,с.93].

У своїй енцикліці «Сотий рік» Папа Іван Павло II звертається з проханням до людей –« Проаналізувати своє суспільне буття і уважно придивитися до екології своїх власних душ: чи все там гаразд і чи все відповідає високій місії людини в цьому світі?»[1,с.96]. Незважаючи на швидкий науково технічний прогрес, розвиток культури, і надалі спостерігається невідповідність у стосунках між природою і людиною, яка призводить до поглиблення наслідків людської діяльності, і вимагає відповідальності за свою діяльність.

1. Кучерявий В. Церква і соціальні проблеми. Енцикліка «Сотий рік» -- Львів 93 р.
2. Надольний І. Ф. Філософія – Київ 97р.
3. Святе Письмо – Українське Біблійне товариство 2003р.
4. Шостек А. Бесіди з етики – Львів 99р.

Інна Куліш

Інституту регіональних досліджень
Національної академії наук України
м. Львів

ОСОБИСТІСНИЙ ЧИННИК ВПЛИВУ ЛЮДИНИ НА НАВКОЛИШНІЙ СВІТ

Над проблемою відчуття власної відповідальності за наслідки своєї діяльності та вчинки інших людей задумувалося не одне покоління. Це

відчуття є синонімом поняття «совість». Проблемі совісті та моралі присвячені праці П. Ж. Прудона, Б. Спінози, Т. Гоббса, Дж. Локка, Л. Толстого, П. Кропоткіна та багатьох інших.

За Л. Толстим, совість – це пам'ять суспільства засвоєна окремою особою [1, с.20]. Уся історія людства вказує на небезпеку бездумного ставлення до навколишнього середовища і його складової - людей. Історія – це також «пам'ять суспільства». Сучасна людина здатна реально оцінювати наслідки своїх рішень настільки, наскільки нею адаптована ця пам'ять. На жаль продовжує бути правильною думка Т. Д. Даннінга (Thomas Joseph Dunning): «Забезпечте 10% прибутку і капітал погодиться на будь-яке застосування; 20% - стає пожвавленим; 50% - готовий зламати собі голову; 100% - попирає ногами усі закони; 300% - немає такого злочину, котрий він ризикне вчинити, навіть під страхом шибениці» [2, с.770].

У радянський час наведений вислів Т. Даннінга був дуже популярним і часто вживаним. Його застосовували виключно для викриття злочинів закордонного великого капіталу. І мало хто задумувався над наслідками рішень, які приймало тодішнє радянське керівництво. Вчені працювали над тим, щоб звести наукове підґрунтя під вже прийняті рішення, після чого виникали так звані епохальні будови. Однією з таких будов можна назвати Біломорсько-Балтійський канал ім. Сталіна. Економічної потреби у ньому не було. За неофіційними даними, на даному будівництві загинуло близько 50 тисяч в'язнів. А сьогодні канал майже не використовується.

Перелік проектів можна продовжувати, згадавши цілину, Байкало-Амурську магістраль, знищення Аралу тощо. Головною рушійною силою усіх цих звершень було бажання того чи іншого чиновника найвищого рангу увіковічнити своє ім'я, хоча б і таким шляхом. Тепер ми реально оцінюємо той чи інший проект і засуджуємо людську бездумність та безвідповідальність, хоча для того, щоб підтвердити науково нерозумне рішення партійних керівників потрібно було прикласти більше зусиль, аніж проектуючи щось потрібне. Вчені того часу фактично були заложниками режиму, адже відмова могла загрожувати не лише опалою, а й втратою життя. Тому прогресивна думаюча еліта змушена була мовчати і поступатися своєю совістю.

Радянська дійсність довела, що не прибуток і не комуністичні ідеали керували діями людей і штовхав їх на злочини, є ще бажання слави, яку людина хоче отримати при житті. І це бажання також не стало відкриттям радянського часу, ще Тиберій Юлій Цезар Август висловив своє ставлення до майбутнього фразою, яка стала афоризмом: «*Me mortuo terra misceatur igni*»,

що у перекладі з латини означає «після моєї смерті хоч земля змішайся з вогнем».

Злодій не обдумує усіх можливостей своїх вчинків; совісна людина обдумує їх не лише для себе особисто, але і для іншого, а часто навіть і для інших, для суспільства. У освіченої людини вчинки, які ми називаємо обдуманими бувають деколи обумовлені дуже складними міркуваннями про віддалені цілі, і у такому випадку міркування стають усе більш і більш ідеальними [3, с.231].

Сьогодні в Україні вже немає «епохальних» будов, які вимагали б грандіозних капіталовкладень та людських жертв. Однак залишається загальна спільна проблема суспільства, яка складається з маленьких проблеми кожної окремої особистості, які вона вирішує своїми шляхами. Бізнес одної особи побудований на використанні деревини і вирубується ліс, бізнес іншого – на використанні хімічних речовин, рештки яких, щоб не утилізувати і не платити гроші, потихеньку зливається до міської каналізації, річки, закопується, викидається на смітник. Інший торгує неякісними або шкідливими товарами. А ще хтось виробляє продукти і додає до них консерванти, «поліпшувачі» смаку, кольору тощо. Перелік можна продовжувати довго, сфера бізнес-інтересів має багато складових. Однією з них є шоу-бізнес. Люди згодні працювати за невелику платню з однією метою: прославитись, стати знаменитими і для них, як правило, не важливо, у якій сфері і часто не важливо як довго – хоч на день.

Практично кожна людина чинячи погано якимось себе виправдовує. Зробивши один крок по дорозі, яка віддаляє її від власної совісті, вона дивиться на інших і каже собі: «Інші вже давно так роблять», ще один крок: «Інші роблять ще гірше», ще крок: «Усі так роблять». А дійшовши до межі, на якій вже немає на кого послатися сказавши, що ще хтось є такий самий або подібний, каже: «На моєму місці усі робили б так само». Людина це говорить собі – своїй совісті.

Сьогодні дуже важливе значення має виховання моральної особистості з почуттям внутрішньої відповідальності за свої вчинки, а тому одним з головних завдань української держави є створення умов для цього.

1. Толстой Л. Н. *Собрание сочинений в двадцати двух томах. Том 22. Избранные дневники 1895-1910 / Лев Николаевич Толстой.* — М. : Художественная литература, 1985. — 560 с.

2. T. J. Dunning, «*Trade's Unions and Strikes*». London, 1860, стр. 35, 36, цит. за К. Маркс и Ф. Энгельс. *Сочинения. Изд. 2-е. Т. 23 / Институт*

марксизма-ленінізму при ЦК КПСС. — Государственное издательство политической литературы, Москва, 1960. — 907 с.

3. Кропоткин П. А. Этика: Избранные труды. — М. : Политиздат, 1991. — 496 с.

Юрій Шадських

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів

МУДРІСТЬ НАТОВПУ АБО КОЛЕКТИВНИЙ РОЗУМ

Виявляється "мудрість натовпу" в тому, що в масі непов'язаних один з одним людей запитують точну відповідь на питання, яке їм свідомо невідоме, так що відповідаючи, вони можуть лише гадати. Далі відповіді різних людей усереднюють, і виявляється, що середнє дивним чином дуже близько до точного результату або взагалі збігається з ним. Але: «натовп мудрий» саме і лише в тому випадку, якщо кожен індивід відповідає незалежно, сам за себе, різні люди не знають відповідей один одного. Тобто коли в системі з'являється умовний «соціолог», працею якого відповідаючим робляться відомі думки інших, «мудрість» зникає і усереднена відповідь втрачає зв'язок з істинним. Не знаючи точну відповідь, її вгадують на основі емоцій, а емоції, що формуються в колективі, багато сильніше за індивідуальні переживання, і загальнолюдського явища конформізму ніхто не відміняв – а воно як би спеціально створене для поширення думок незалежно від їх істинності і готовності/неготовності індивідів прийняти їх на індивідуальному рівні.

Наша психіка влаштована так, що в умовах невизначеності здатність людей міцно триматися за тільки що висунуті невірні робочі гіпотези різко зростає. Плюс упевненість в правильності помилкових рішень зростає разом із складністю завдання, що є прояв загального правила, що описує поведінку людини в умовах невизначеності, – «шукай структуру в хаосі». Виявляється, люди під стресом більш схильні бачити закономірності там, де їх немає. Наприклад, парашутисти безпосередньо перед стрибком частіше бачать фігури у випадкових картинах з крапок і плям. Еволюція, яка байдужа до долі індивідуальної особини, але милостива до роду, в стресовій ситуації пригнічує інстинкт самозбереження і збільшує відчуття переконаності в своїй правоті. Значима згуртованість людей в нинішньому «товаристві індивідів» і скоординоване виконання кожним з нас власної ролі вимагає постійного і сильного ідейного «накачування», з підтримкою потрібних і відсіканням